

Κεφάλαιο 24

Κατηγοριοποίηση

Τεχνητή Νοημοσύνη - Β' Έκδοση

Ι. Βλαχάβας, Π. Κεφαλάς, Ν. Βασιλειάδης, Φ. Κόκκορας, Η. Σακελλαρίου

Κατηγοριοποίηση

- ❖ Προσδιορισμός της κατηγορίας στην οποία ανήκει ένα αντικείμενο.
  - ❑ **Είσοδος:** ένα σύνολο δεδομένων που περιγράφουν το αντικείμενο.
  - ❑ **Έξοδος:** η κατηγορία στην οποία ανήκει
- ❖ Η επιλογή κατηγορίας γίνεται από προκαθορισμένο σύνολο
  - ❑ Κάθε αντικείμενο δεν ανήκει σε μια μοναδική κατηγορία.
  - ❑ Κάθε αντικείμενο δεν ανήκει σίγουρα σε κάποια κατηγορία.
- ❖ Συνήθως οι κατηγορίες είναι οργανωμένες σε **ιεραρχίες**
  - ❑ Οι υποκατηγορίες έχουν τις ιδιότητες των υπερκατηγοριών
  - ❑ Οι κατηγορίες του ίδιου επίπεδου έχουν αλληλοαναιρούμενες ιδιότητες
- ❖ Εφαρμογές:
  - ❑ Π.χ. **διάγνωση, διαμόρφωση, επιδιόρθωση βλαβών, κλπ.**

Ευριστική Κατηγοριοποίηση

Heuristic Classification

❖ Εξαντλητική Κατηγοριοποίηση:

- ❑ Απλή σύγκριση "επιφανειακών" χαρακτηριστικών του αντικειμένου
- ❑ Στις απλές περιπτώσεις αρκεί
- ❑ Όταν υπάρχουν πολλές ιδιότητες και πολύπλοκη ιεραρχία κατηγοριών:
  - Τα επιφανειακά χαρακτηριστικά δεν επαρκούν για την κατάταξη
  - Η εξαντλητική σύγκριση δεν είναι πρακτική

❖ Ευριστική κατηγοριοποίηση:

- ❑ Προσπαθεί να κατατάξει τα αντικείμενα σε κατηγορίες στα φύλλα της ιεραρχίας χωρίς να περάσει από όλα τα επίπεδα και να κάνει όλες τις συγκρίσεις
- ❑ Η κατάταξη γίνεται πιο γρήγορα, αλλά με μικρότερη ακρίβεια
- ❑ Χρησιμοποιεί εμπειρική γνώση για αντικείμενα, κατηγορίες και συσχετίσεις

Φάσεις Ευριστικής Κατηγοριοποίησης

❖ Αφαίρεση ή γενίκευση των αντικειμένων-δεδομένων (data abstraction).

- ❑ Επικέντρωση μόνο στα σημαντικά χαρακτηριστικά ενός δεδομένου.

ΕΑΝ ένα βακτήριο ζει σε περιβάλλον στο οποίο δεν υπάρχει ελεύθερο οξυγόνο
ΤΟΤΕ πρόκειται για αναερόβιο βακτήριο

- ❑ Απλοποίηση ποσοτικών δεδομένων.

ΕΑΝ ο ασθενής είναι ενήλικος, **ΚΑΙ**
ο αριθμός των λευκών αιμοσφαιρίων είναι μικρότερος από $2500/\text{cm}^3$
ΤΟΤΕ ο αριθμός των λευκών αιμοσφαιρίων είναι μικρός

- ❑ Ιεραρχική οργάνωση των εννοιών.

ΕΑΝ το άτομο είναι πατέρας
ΤΟΤΕ το άτομο είναι άντρας

❖ Ευριστική ταυτοποίηση (heuristic match) των γενικευμένων αντικειμένων σε μια γενικότερη περιγραφή ενός συνόλου κατηγοριών.

- ❑ Π.χ., ο πυρετός (γενίκευση υψηλής θερμοκρασίας) **μπορεί** να είναι ένδειξη μόλυνσης, η οποία εξειδικεύεται σε πολλές διαφορετικές μορφές.

❖ Επιλογή μιας συγκεκριμένης κατηγορίας-λύσης από το γενικό σύνολο κατηγοριών (solution refinement).

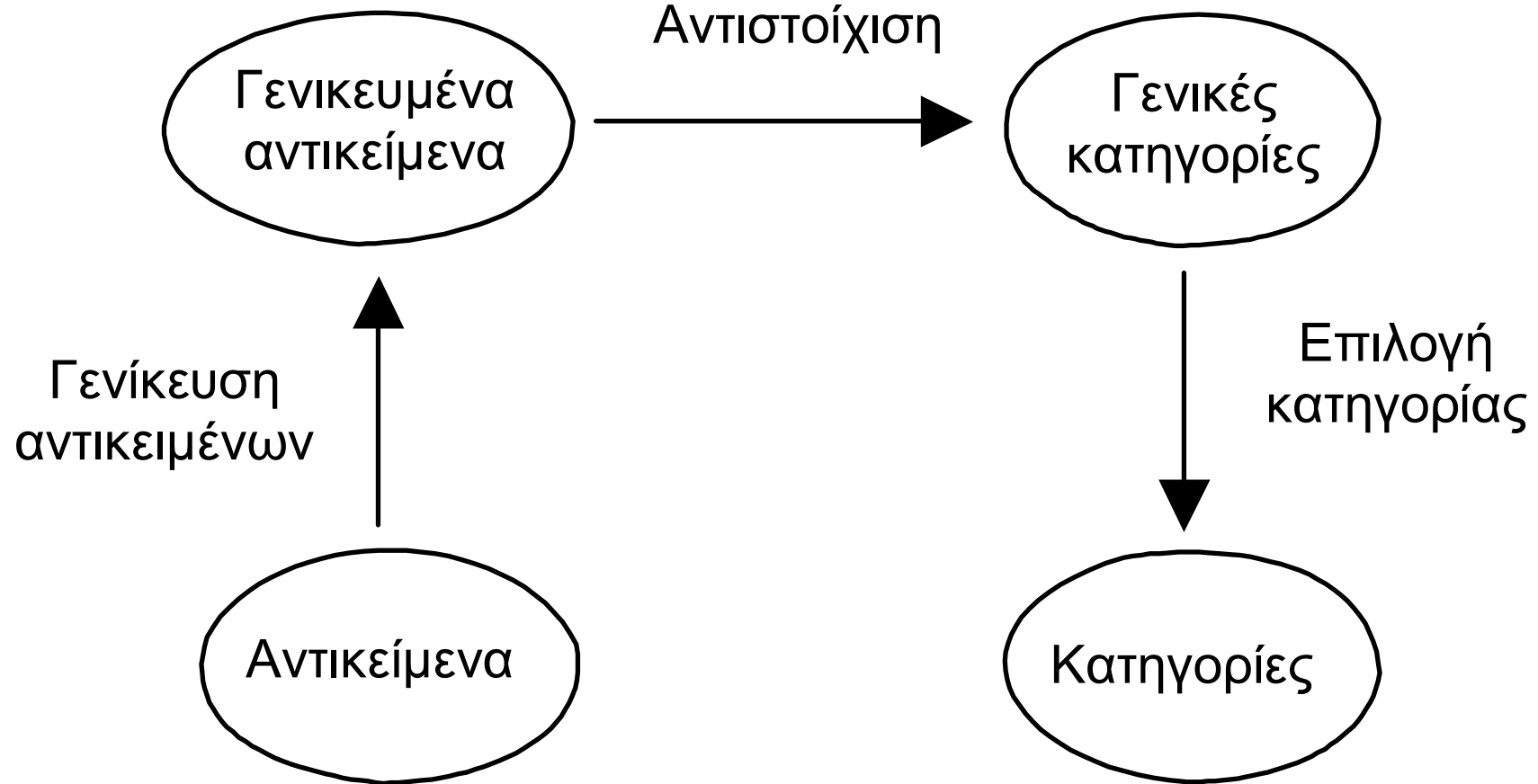
- ❑ Π.χ., το είδος της μόλυνσης πρέπει να διαγνωστεί με ακρίβεια ώστε να δοθεί η σωστή θεραπεία.

Συστήματα Ευριστικής Κατηγοριοποίησης

Φάσεις Λειτουργίας

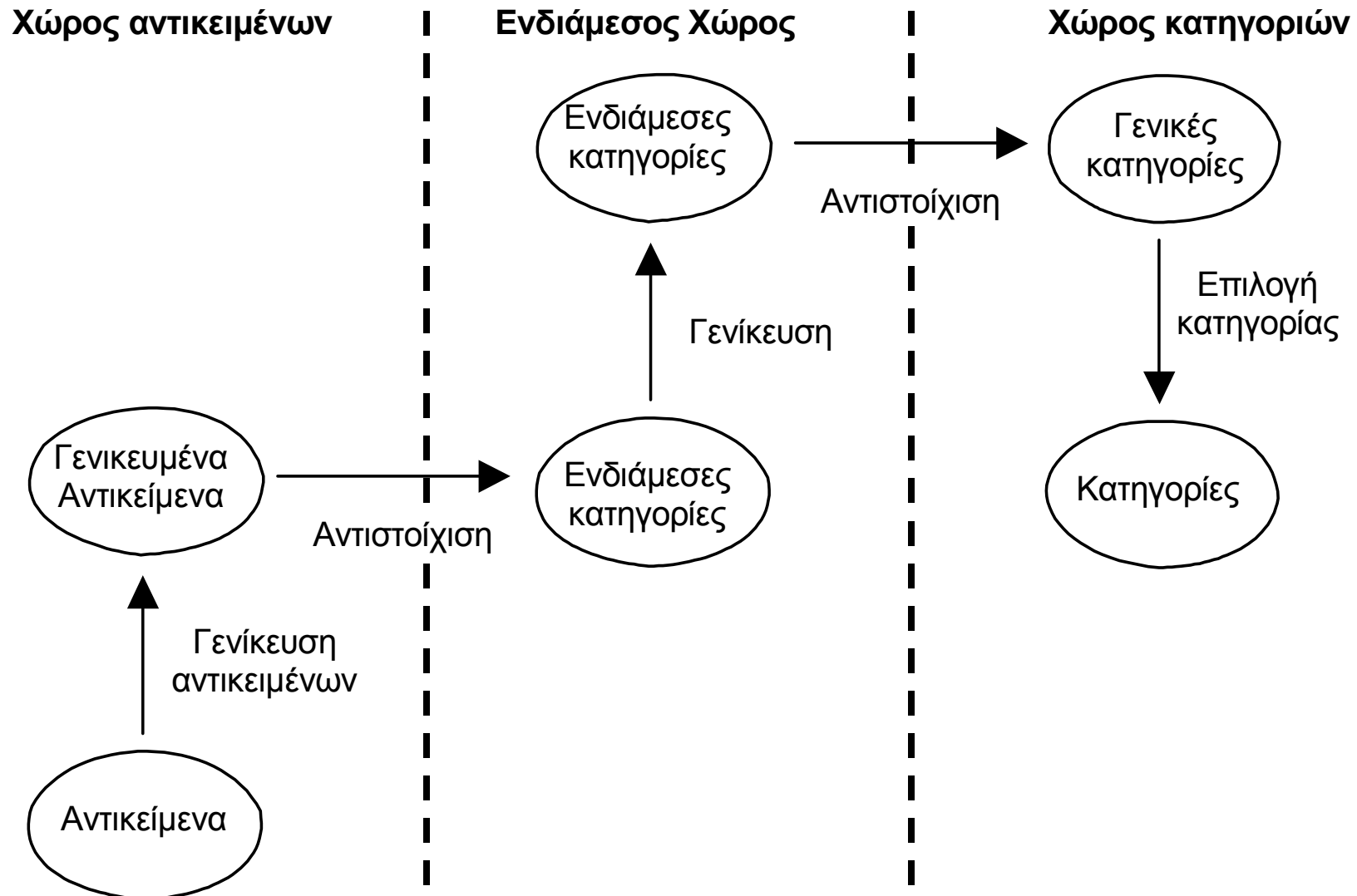
Χώρος αντικειμένων

Χώρος κατηγοριών

Πολυβάθμια Συστήματα Κατηγοριοποίησης

Multistage Classification Systems

Συζευκτικό Μοντέλο Κατηγοριοποίησης (1/2)

- ❖ **Χώρος δεδομένων D :** Πεπερασμένο σύνολο χαρακτηριστικών $\{D_i\}$ του αντικειμένου που πρέπει να καταταχθεί σε μια κατηγορία.
  - ❑ $D_i \in \{0, 1, "?\}$
  - ❑ Το σύνολο τιμών των D_i ονομάζεται **διάνυσμα τιμών**.
- ❖ **Χώρος κατηγοριών-λύσεων S :** Πεπερασμένο σύνολο λύσεων $\{S_j\}$.
- ❖ Για κάθε υποψήφια λύση S_j υπάρχει ένα πρότυπο που προσδιορίζει τις συνθήκες **συνέπειας** μεταξύ λύσεων και δεδομένων.
  - ❑ $C(S_j, D_i) = 1$, S_j είναι συνεπές με $D_i = 1$ (δεν μπορεί να είναι λύση αν $D_i = 0$)
  - ❑ $C(S_j, D_i) = 0$, S_j είναι συνεπές με $D_i = 0$ (δεν μπορεί να είναι λύση αν $D_i = 1$)
  - ❑ $C(S_j, D_i) = ?$, οι τιμές του D_i δεν έχουν σχέση με τη συνέπεια των λύσεων S_j
- ❖ Μια υποψήφια λύση S_j είναι **ασυνεπής** με ένα διάνυσμα τιμών και απορρίπτεται, αν τουλάχιστον ένα από τα δεδομένα είναι ασυνεπές με αυτήν.
- ❖ Μια λύση είναι **συνεπής (consistent)** αν δεν υπάρχει τιμή που να είναι ασυνεπής.

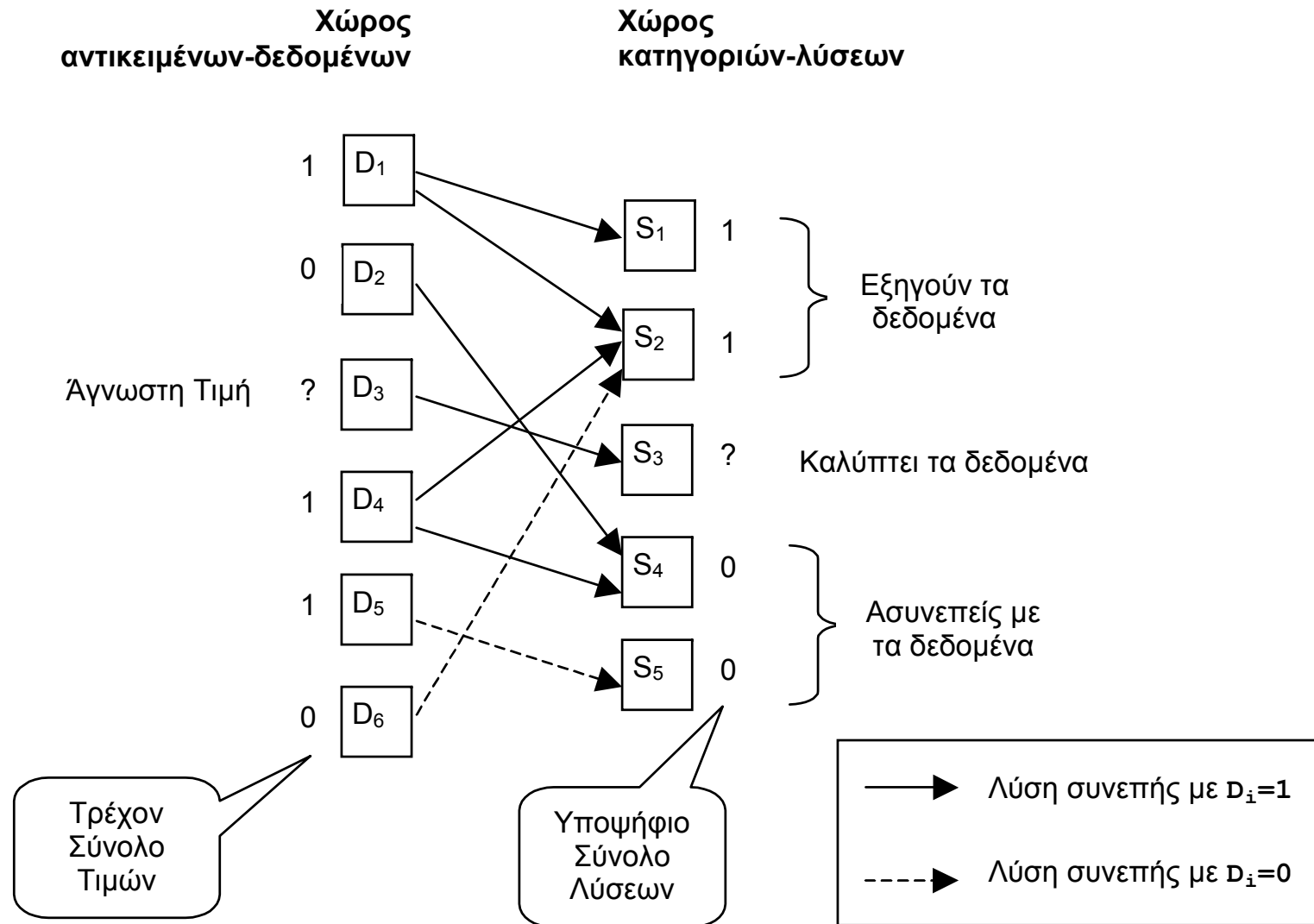
Συζευκτικό Μοντέλο Κατηγοριοποίησης (2/2)

- ❖ Η λύση S_j καλύπτει το δεδομένο D_i αν ισχύει μια από τις περιπτώσεις:
  - A. $D_i=1$ και $C(S_j, D_i)=1$, ή
  - B. $D_i=0$ και $C(S_j, D_i)=0$.
- ❖ Μια λύση S_j ταιριάζει ή εξηγεί τα δεδομένα, αν όλα τα δεδομένα τα σχετικά με την S_j είναι γνωστά και όλες οι τιμές τους είναι συνεπείς με αυτήν.
- ❖ Ο προσδιορισμός της συνέπειας μιας λύσης γίνεται με τη διάδοση των τιμών από τα δεδομένα στις υποψήφιες λύσεις.
- ❖ Η κατάσταση μιας λύσης S_j :
  - Αν όλες οι τιμές στο S_j είναι 1, τότε το S_j ταιριάζει ή εξηγεί τα δεδομένα.
  - Αν κάποια τιμή στο S_j είναι 0, τότε το S_j είναι ασυνεπές και απορρίπτεται.
  - Αν όλες οι τιμές στο S_j είναι 1 και ?, τότε το S_j είναι συνεπές ή καλύπτει τα δεδομένα.
- ❖ Υπάρχει πιθανότητα κάποια διανύσματα τιμών να μην ταιριάζουν με καμία κατηγορία ή να ταιριάζουν με περισσότερες από μια κατηγορίες.

Συζευκτικό Μοντέλο Κατηγοριοποίησης

Παράδειγμα

Μέθοδοι Κατηγοριοποίησης

- ❖ **Βασικός στόχος:** Ο αποκλεισμός των εναλλακτικών μονοπατιών στο χώρο αναζήτησης που αποτελείται από υποψήφιας κατηγορίες των δεδομένων εισόδου.

Κ1: Παραγωγή και Δοκιμή

1. Θέσε την κενή λίστα ως λίστα των κατηγοριών-λύσεων
  2. Πάρε τα δεδομένα εισόδου και γενίκευσέ τα
  3. Για κάθε υποψήφια γενική κατηγορία
    - i. Έλεγξε αν τα δεδομένα εισόδου ανήκουν στην υποψήφια γενική κατηγορία
    - ii. Εάν ναι, πρόσθεσε την υποψήφια γενική κατηγορία στη λίστα των κατηγοριών
  4. Ανέφερε τις λύσεις από τη λίστα των κατηγοριών-λύσεων
- ❖ Το σύνολο των κατηγοριών (λύσεων) είναι αρκετά μικρό
    - ❑ Η εξαντλητική σύγκριση είναι πρακτικά εφικτή
  - ❖ Όλα τα απαραίτητα δεδομένα μπορούν να αποκτηθούν στην αρχή της διαδικασίας
    - ❑ Η απουσία κάποιων δεδομένων σημαίνει πως αυτά δεν υφίστανται
  - ❖ Ελάχιστα συστήματα χρησιμοποιούν αυτή τη μέθοδο

Κ2: Από τα Δεδομένα σε Πιθανές Λύσεις

- ❖ Μειώνει τον υπολογιστικό χρόνο όταν υπάρχει μεγάλος αριθμός λύσεων
  - ❑ Επικεντρώνεται μόνο σε εκείνες που πιθανώς ικανοποιούν τα δεδομένα
  - ❑ Καταγράφει ποιες λύσεις έχει ήδη δοκιμάσει
  - ❑ Ασχολείται με κάθε υποψήφια λύση μόνο μια φορά
- ❖ Διαδικασία γενίκευσης δεδομένων (*data abstractor*)
  - ❑ Από μόνη της ένα μικρό σύστημα κατηγοριοποίησης.
  - ❑ Για κάθε σύνολο δεδομένων μπορεί να υπάρχουν πολλές δυνατότητες γενίκευσης.
- ❖ Διαδικασία ανάκλησης υποψήφιων λύσεων (*candidate retriever*)
  - ❑ Μπορούν εν δυνάμει να εξηγήσουν ένα δεδομένο.
  - ❑ Συζευκτικό μοντέλο κατηγοριοποίησης: λύσεις που είναι συνεπείς ή καλύπτουν τα δεδομένα
  - ❑ Δεν πρέπει να επιστρέφονται πολύ λίγες λύσεις (θα χαθούν κάποιες)
  - ❑ Δεν πρέπει να επιστρέφονται πάρα πολλές (δεν βελτιώνει την Κ1)
- ❖ Διαδικασία ελέγχου λύσεων (*solution tester*)
  - ❑ Βαθμολογεί τις υποψήφιες κατηγορίες-λύσεις και επιλέγει μία ή περισσότερες
  - ❑ Κριτήρια: π.χ. προϋπάρχουσες πιθανότητες, κλπ.

Κ2: Από τα Δεδομένα σε Πιθανές Λύσεις Αλγόριθμος

1. Θέσε την κενή λίστα ως λίστα των κατηγοριών-λύσεων.
2. Πάρε τα δεδομένα εισόδου.
3. Γενίκευσε τα δεδομένα με τη διαδικασία `data_abstractor`.
4. Βρες τις υποψήφιας γενικές κατηγορίες με τη διαδικασία `candidate_retriever`.
5. Για κάθε υποψήφια γενική κατηγορία:
  - i. Έλεγξε αν τα δεδομένα εισόδου ανήκουν στην υποψήφια γενική κατηγορία (`solution_tester`)
  - ii. Εάν ναι, πρόσθεσε την υποψήφια γενική κατηγορία στη λίστα των κατηγοριών.
6. Ανέφερε τις λύσεις από τη λίστα των κατηγοριών-λύσεων.

Κ3: Ιεραρχική Κατηγοριοποίηση Καθοδηγούμενη από τις Λύσεις

- ❖ Ιεραρχική τεχνική παραγωγής και δοκιμής
- ❖ Υπόθεση: οι πιθανές κατηγορίες-λύσεις είναι ιεραρχικά διατεταγμένες
  - ❑ Διασχίζει την ιεραρχία από πάνω προς τα κάτω και πρώτα σε πλάτος
  - ❑ Οι τελικές κατηγορίες-λύσεις βρίσκονται στα φύλλα του δένδρου
  - ❑ Οι λύσεις των ενδιάμεσων επιπέδων είναι μερικές ή γενικές
- ❖ Σε κάθε επίπεδο συγκρίνει τις υποψήφιες λύσεις με τα δεδομένα και απορρίπτει κλαδιά
  - ❑ Μπορεί να ζητήσει πρόσθετα δεδομένα για λεπτομερέστερη διάκριση
- ❖ Έλεγχος λύσεων σε κατώτερο επίπεδο, ακολουθώντας τα κλαδιά που δεν έχουν απορριφθεί
  - ❑ Αν μια κατηγορία απορριφθεί, απορρίπτονται και όλες οι υποκατηγορίες

Κ3: Ιεραρχική Κατηγοριοποίηση Καθοδηγούμενη από τις Λύσεις Αλγόριθμος

1. Θέσε την κενή λίστα ως λίστα των κατηγοριών-λύσεων.
2. Για κάθε επίπεδο της ιεραρχίας των κατηγοριών-λύσεων, επανέλαβε τα ακόλουθα:
  - i. Πάρε τα δεδομένα εισόδου που χρειάζονται για να γίνει διάκριση των υποψήφιων λύσεων σε αυτό το επίπεδο.
  - ii. Γενίκευσε τα δεδομένα με τη διαδικασία `data_abstractor`.
  - iii. Για κάθε υποψήφια γενική κατηγορία αυτού του επιπέδου:
    - a. Έλεγξε αν τα δεδομένα εισόδου ανήκουν στην υποψήφια γενική κατηγορία με τη διαδικασία `solution_tester`.
    - b. Εάν όχι, τότε απέριψε την υποψήφια γενική κατηγορία.
    - c. Εάν ναι, τότε έλεγξε αν η υποψήφια γενική κατηγορία είναι τερματική στην ιεραρχία
      - 1) Εάν όχι, τότε αφαίρεσε την υποψήφια γενική κατηγορία από τη λίστα και πρόσθεσε τις κατηγορίες των κόμβων-παιδιών του δένδρου.
      - 2) Εάν ναι, τότε πρόσθεσε την υποψήφια γενική κατηγορία στη λίστα των λύσεων
3. Βαθμολόγησε τις λύσεις από τη λίστα των κατηγοριών-λύσεων και επέστρεψέ τις.

Κ3: Ιεραρχική Κατηγοριοποίηση Καθοδηγούμενη από τις Λύσεις

Προϋποθέσεις Εφαρμογής

- ❖ Οι κατηγορίες πρέπει να μπορούν να διαταχθούν σε ιεραρχία
- ❖ Σε κάθε επίπεδο πρέπει να υπάρχει ένα υποσύνολο των δεδομένων που μπορεί να κάνει διάκριση μεταξύ των γενικών κατηγοριών του συγκεκριμένου επιπέδου.
- ❖ Το δένδρο πρέπει να είναι όσο πιο ισορροπημένο γίνεται
  - ❑ Ο διαχωρισμός των πληθυσμών πρέπει να είναι όσο το δυνατόν μεγαλύτερος
  - ❑ Κατάλληλη επιλογή του υποσυνόλου των δεδομένων
  - ❑ Σε κάθε βήμα αποκλείονται πολλές λύσεις (αποδοτικότητα)
  - ❑ Ομοιότητα με τα δένδρα κατηγοριοποίησης ή απόφασης.
- ❖ **Στόχος:** να βρεθούν οι πιο ειδικές κατηγορίες που είναι συνεπείς με τα δεδομένα
  - ❑ Οι τερματικοί κόμβοι (φύλλα) του δένδρου
  - ❑ **Τερματισμός:** αν φθάσει στους τερματικούς κόμβους ή αν δεν υπάρχουν άλλα κλαδιά προς εξερεύνηση

Κ4: Ιεραρχική Κατηγοριοποίηση Καθοδηγούμενη από τα Δεδομένα

- ❖ Η Κ3 ανεξάρτητα από την περίπτωση ξεκινά ζητώντας πάντα τα ίδια δεδομένα
  - ❑ Εξαιρετικά χρονοβόρο σε προβλήματα διάγνωσης βλαβών ή ασθενειών
  - ❑ Πάντα ξεκινάμε από τα δεδομένα-συμπτώματα
- ❖ Η μέθοδος Κ4 δεν ζητάει από το χρήστη δεδομένα που δεν έχουν σχέση με την περίπτωση που αντιμετωπίζεται
- ❖ Η μέθοδος:
  - ❑ Υποθέτει ότι όλα τα σχετικά δεδομένα έχουν δοθεί στην αρχή (όπως η Κ2)
  - ❑ Προχωρά στην επιλογή των υποψήφιων κατηγοριών-λύσεων με αυτά
  - ❑ Αποκλείει από την ιεραρχία όλα εκείνα τα κλαδιά που δεν είναι συμβατά με τα δεδομένα που δόθηκαν (όπως η Κ3)
  - ❑ Αποκλείει επίσης κάποιες από τις αρχικές υποψήφιες λύσεις, οι οποίες δεν επιβεβαιώνουν τα δεδομένα

Κ4: Ιεραρχική Κατηγοριοποίηση Καθοδηγούμενη από τα Δεδομένα Αλγόριθμος

1. Θέσε την κενή λίστα ως λίστα των κατηγοριών-λύσεων.
2. Πάρε τα δεδομένα εισόδου.
3. Γενίκευσε τα δεδομένα με τη διαδικασία `data_abstractor`.
4. Βρες τις υποψήφιες γενικές κατηγορίες με τη διαδικασία `candidate_retriever`.
5. Για κάθε επίπεδο της ιεραρχίας των κατηγοριών το οποίο ξεκινάει από τις υποψήφιες γενικές κατηγορίες (και όχι από την κορυφή της ιεραρχίας), επανέλαβε τα ακόλουθα:
  - i. Πάρε τα δεδομένα εισόδου που χρειάζονται για να γίνει διάκριση των υποψήφιων λύσεων σε αυτό το επίπεδο.
  - ii. Γενίκευσε τα δεδομένα με τη διαδικασία `data_abstractor`.
  - iii. Πρόσθεσε νέες υποψήφιες γενικές κατηγορίες λόγω των καινούριων δεδομένων.
  - iv. Για κάθε υποψήφια γενική κατηγορία αυτού του επιπέδου:
    - a. Έλεγξε αν τα δεδομένα εισόδου ανήκουν στην υποψήφια γενική κατηγορία με τη διαδικασία `solution_tester`.
    - b. Εάν όχι, τότε απέριψε την υποψήφια γενική κατηγορία.
    - c. Εάν ναι, τότε έλεγξε αν η υποψήφια γενική κατηγορία είναι τερματική στην ιεραρχία
      - 1) Εάν όχι, τότε αφαίρεσε την υποψήφια γενική κατηγορία από τη λίστα και πρόσθεσε τις κατηγορίες των κόμβων-παιδιών του δένδρου.
      - 2) Εάν ναι, τότε πρόσθεσε την υποψήφια γενική κατηγορία στη λίστα των λύσεων.
6. Βαθμολόγησε τις λύσεις από τη λίστα των κατηγοριών-λύσεων και επέστρεψέ τις.

Κ4: Ιεραρχική Κατηγοριοποίηση Καθοδηγούμενη από τα Δεδομένα Πλεονεκτήματα

- ❖ Η μέθοδος Κ4 βελτιώνει την Κ3
  - ❑ Θεωρεί ότι όσα δεδομένα δόθηκαν στην αρχή είναι τα μόνα σχετικά με την περίπτωση
  - ❑ Δεν εξετάζει καθόλου τις γενικές κατηγορίες οι οποίες δεν εξηγούν τα αρχικά δεδομένα
- ❖ Όταν φτάσει στη γενίκευση των αρχικών δεδομένων, η Κ4 λειτουργεί ανάστροφα
  - ❑ Από τις λύσεις προς τα δεδομένα (όπως η Κ3)
  - ❑ Ρωτά για επιπλέον δεδομένα για να αποκλείσει κάποιες από τις αρχικές υποψήφιας λύσεις
  - ❑ Κάποιες από τις γενικές κατηγορίες που είχαν αρχικά αποκλειστεί μπορεί με τα καινούρια δεδομένα να θεωρηθούν υποψήφιας.
- ❖ Η μέθοδος κινείται σε κάθε κύκλο:
  1. προς τα πάνω, γενικεύοντας τα νέα δεδομένα που αποκτά
  2. προς τα κάτω, αποκλείοντας κάποια κλαδιά του δένδρου λόγω νέων δεδομένων
- ❖ Η Κ4 είναι ευέλικτη και πιο αποδοτική
  - ❑ Επικεντρώνεται στην εξέταση **μόνο** των λύσεων που είναι απολύτως σχετικές με τα δεδομένα

Μελέτη Περίπτωσης - Το Σύστημα DENDRAL

- ❖ Ενδιάμεσος σταθμός μεταξύ προγραμμάτων "έξυπνης αναζήτησης" και εμπείρων συστημάτων
  - ❑ Απ' ευθείας καταγραφή ειδικής γνώσης
  - ❑ Η αναζήτηση λύσεων περιορίζεται με πληροφορίες του χρήστη
- ❖ **Αντικείμενο:** Ο καθορισμός της μοριακής δομής (στερεοχημικό τύπος) αγνώστων οργανικών ουσιών
  - ❑ Από την ανάλυση των αποτελεσμάτων του φασματογράφου μάζας
  - ❑ Με τη χρήση τροποποιημένης μεθόδου δημιουργίας και ελέγχου (generate-and-test) εναλλακτικών λύσεων.
- ❖ **Στερεοχημικός τύπος:** δομή των ατόμων που αποτελούν το μόριο στο χώρο, καθώς και το είδος των μεταξύ τους χημικών δεσμών
  - ❑ Δεδομένος ο μοριακός τύπος (π.χ. $C_6H_{13}NO_2$)
  - ❑ Τα ισομερή που αντιστοιχούν σε ένα μοριακό τύπο είναι συνήθως πάρα πολλές (π.χ. 10000)

Το Σύστημα DENDRAL

Βάση γνώσης

- ❖ Περιέχει **περιορισμούς** που πρέπει να ικανοποιεί η δομή της ένωσης, για να περιορίσει τον μεγάλο αριθμό ισομερών της ένωσης
- ❖ Βασίζονται στην παρουσία ή απουσία κάποιων τμημάτων από το φάσμα.
- ❖ Χρησιμοποιούνται για να περιορίσουν το μεγάλο αριθμό εναλλακτικών δομών.
  - ❑ **Απαιτούμενοι:** Οι υποψήφιες ενώσεις πρέπει να ικανοποιούν τα στοιχεία που παρατηρήθηκαν.
  - ❑ **Απαγορευτικοί:** Οι πιθανές ενώσεις πρέπει να είναι χημικά σταθερές.

Το Σύστημα DENDRAL

Λειτουργία

❖ Το πρόγραμμα:

- Συσχετίζει τις κορυφές εντάσεων του φάσματος με τμήματα της διασπασμένης ένωσης
- Συνδυάζει τα τμήματα ώστε να ταιριάζουν στο δομικό σκελετό
- Δίνει μια λίστα ημιτελών υποθέσεων σχετικά με τη δομή της άγνωστης ένωσης

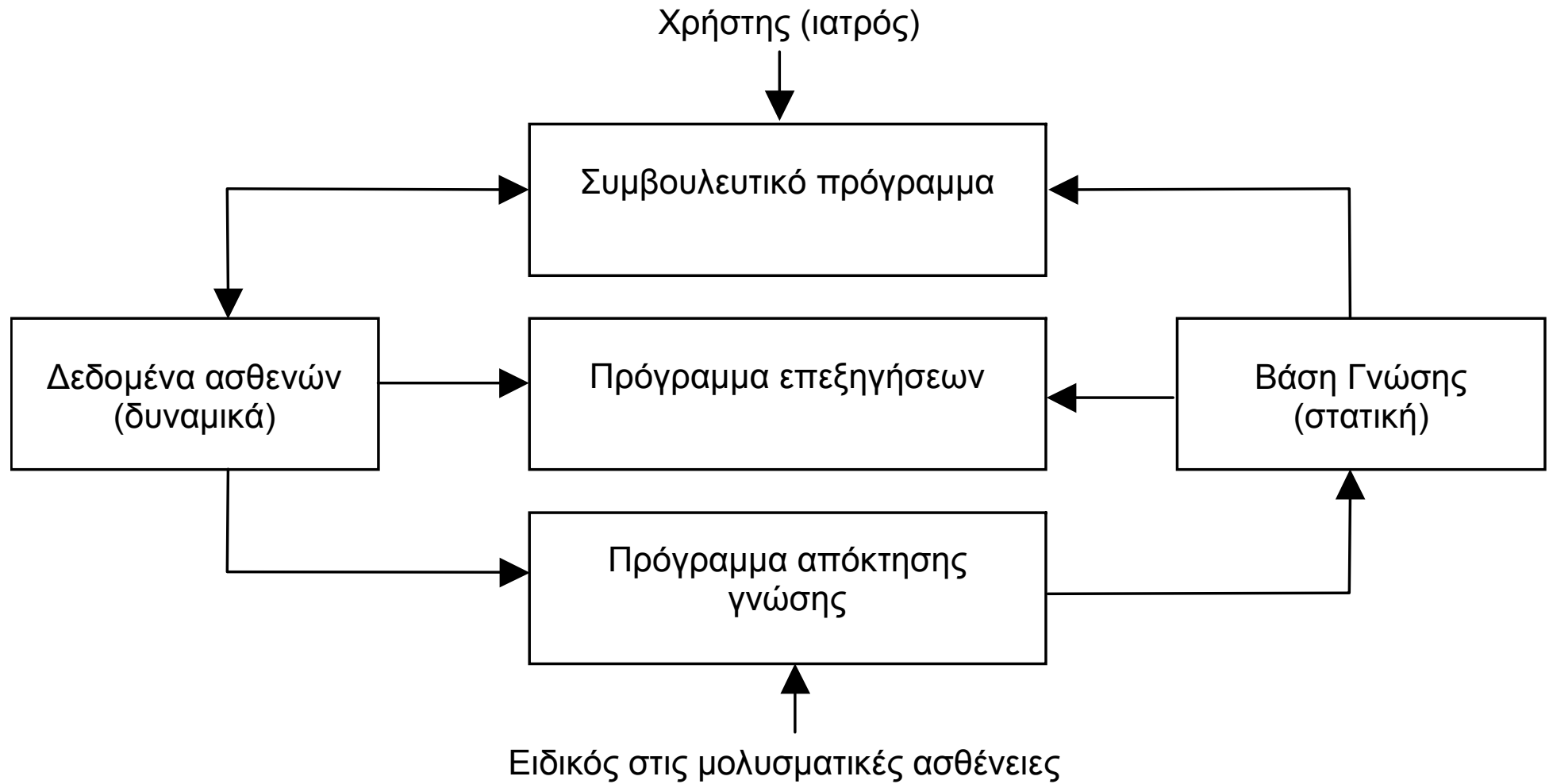
❖ Έλεγχος εκτέλεσης:

- Δημιουργία και έλεγχος υποθέσεων (**hypothesize-and-test**) (μέθοδος K1).
- Μεγάλο αρχικό σύνολο υποψήφιων λύσεων (υποθέσεις)
- Κάθε υπόθεση μπορεί να ελεγχθεί με την ύπαρξη ή την απουσία σχετικών δεδομένων
- Μπορεί να γίνει περισσότερο συγκεκριμένη ή να αποκλειστεί
- Η διαδικασία επαναλαμβάνεται, προσθέτοντας περισσότερους περιορισμούς

Μελέτη Περίπτωσης - Το Σύστημα MYCIN

- ❖ Αντιμετώπιση μολύνσεων του αίματος από βακτήρια-μικρόβια.
  - ❑ Έγκαιρη διάγνωση των πιθανών μικροοργανισμών που προκαλούν τη μόλυνση.
  - ❑ Πρόταση ενός ή περισσότερων αντιβιοτικών για την αντιμετώπισή της.
- ❖ Λειτουργεί ως απόδειξη θεωρημάτων
  - ❑ Επίτευξη ενός στόχου ως επίτευξη μιας σειράς υποστόχων.
  - ❑ Ερευνά το μεγαλύτερο μέρος των εναλλακτικών διαδρομών προς την επίλυση ενός προβλήματος
  - ❑ Αξιολογεί τις εναλλακτικές διαδρομές βάσει κριτηρίων
- ❖ Βήματα:
  - ❑ Λήψη απόφασης για το αν ο ασθενής έχει κάποια σοβαρή μόλυνση.
  - ❑ Καθορισμός των πιθανών μικροοργανισμών (μικροβίων) που εμπλέκονται.
  - ❑ Επιλογή του συνόλου των κατάλληλων φαρμάκων.
  - ❑ Επιλογή του καταλληλότερου φαρμάκου ή συνδυασμού φαρμάκων.

Βασική Δομή του MYCIN

Βάση Γνώσης του MYCIN

❖ Κανόνες:

IF condition₁ AND ... AND condition_n
THEN conclusion₁ AND ... AND conclusion_n

❑ Παράδειγμα κανόνα που καθορίζει την κατηγορία ενός μικροοργανισμού:

- Ο αριθμός 0.8 είναι η **βεβαιότητα** του κανόνα και καθορίζει πόσο σίγουρο είναι το συμπέρασμά του, με την προϋπόθεση ότι ικανοποιούνται οι συνθήκες του.

IF The stain of the organism is Gram negative, and
The morphology of the organism is rod, and
The aerobicity of the organism is aerobic
THEN There is strongly suggestive evidence (0.8) that
the class of the organism is Enterobacteriaceae

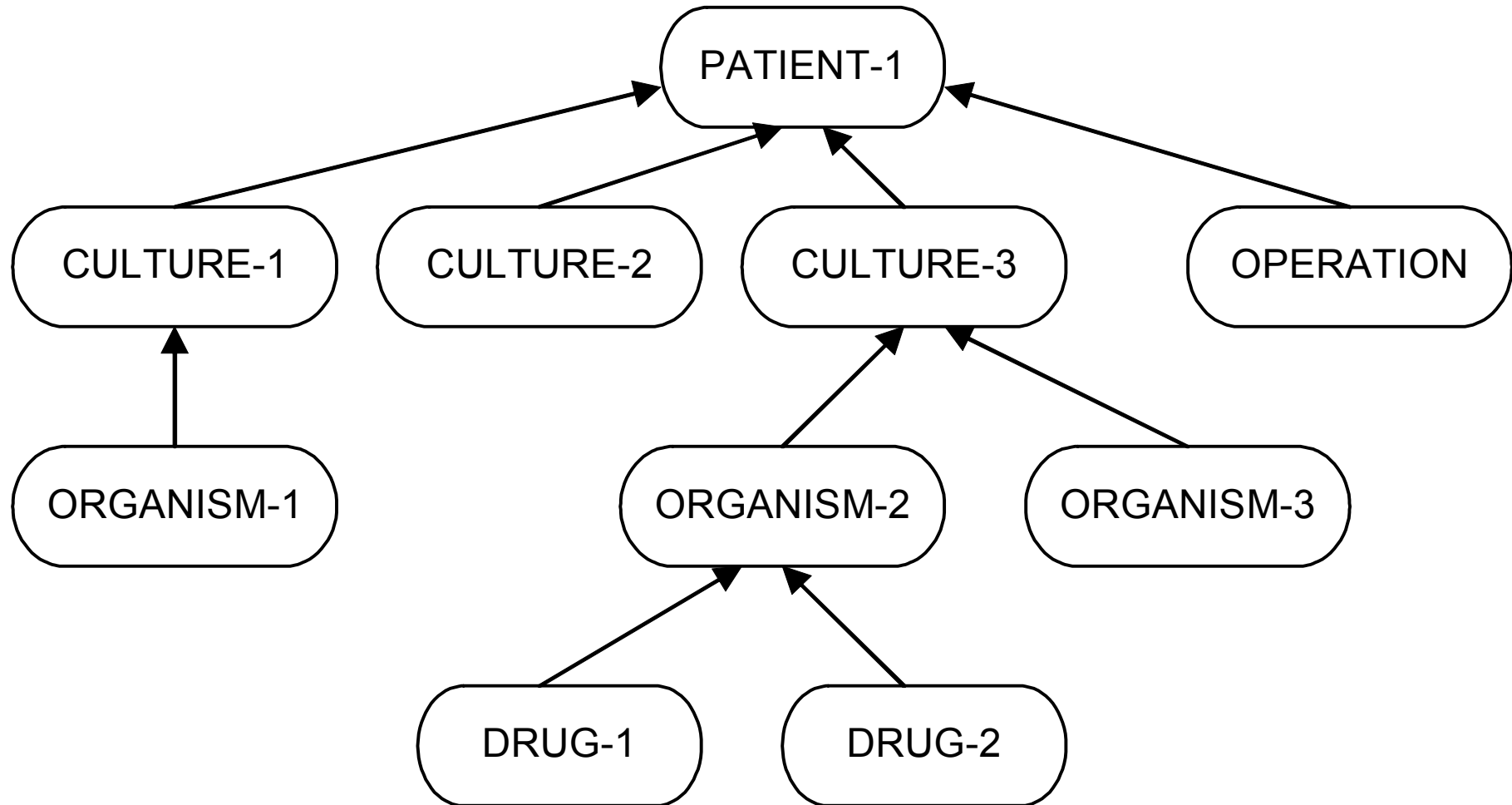
❖ Η βάση γνώσης περιέχει επίσης:

- ❑ **Απλές λίστες**, π.χ. η λίστα όλων των μικροοργανισμών που γνωρίζει το σύστημα.
- ❑ **Πίνακες γνώσης**: Εγγραφές κλινικών παραμέτρων και τιμές που παίρνουν
- ❑ Σύστημα **ταξινόμησης κλινικών παραμέτρων** ανάλογα με την κατηγορία στην οποία ανήκουν, π.χ. αν είναι χαρακτηριστικά ασθενών ή μικροοργανισμών.

❖ Οι πληροφορίες για τον ασθενή αποθηκεύονται στο **context tree** (δένδρο περιβάλλοντος).

Παράδειγμα Δένδρου Περιβάλλοντος Ασθενή

Έλεγχος Εκτέλεσης στο MYCIN

- ❖ Οι κανόνες εκτελούνται ανάστροφα
- ❖ Ο αρχικός στόχος είναι η σύσταση κατάλληλης θεραπείας
  - ❑ Σταδιακά αναλύεται σε απλούστερους υποστόχους
  - ❑ Οι υποστόχοι περιλαμβάνουν τον καθορισμό των εμπλεκομένων μικροοργανισμών και τη διαπίστωση της σοβαρότητάς τους ως παράγοντες της μολυσματικής ασθένειας.
  - ❑ Οι περισσότεροι υποστόχοι έχουν δικούς τους υποστόχους, όπως π.χ. τον καθορισμό των ιδιοτήτων της χρώσης και της μορφολογίας του μικροοργανισμού.
- ❖ Οι απλούστεροι στόχοι είναι η ανάκληση γεγονότων από τη βάση δεδομένων ή το χρήστη.
  - ❑ Εργαστηριακά δεδομένα που δεν μπορούν να εξαχθούν με λογικούς συμπερασμούς.
- ❖ Βασικός στόχος:
  - IF υπάρχει κάποιος μικροοργανισμός που χρειάζεται αντιμετώπιση ΚΑΙ όλοι οι υπόλοιποι μικροοργανισμοί έχουν αντιμετωπισθεί
  - THEN φτιάξε μία λίστα με πιθανές θεραπείες-φάρμακα και εξακρίβωσε την καλύτερη από αυτές.

Ανάστροφη Ακολουθία Εκτέλεσης στο MYCIN

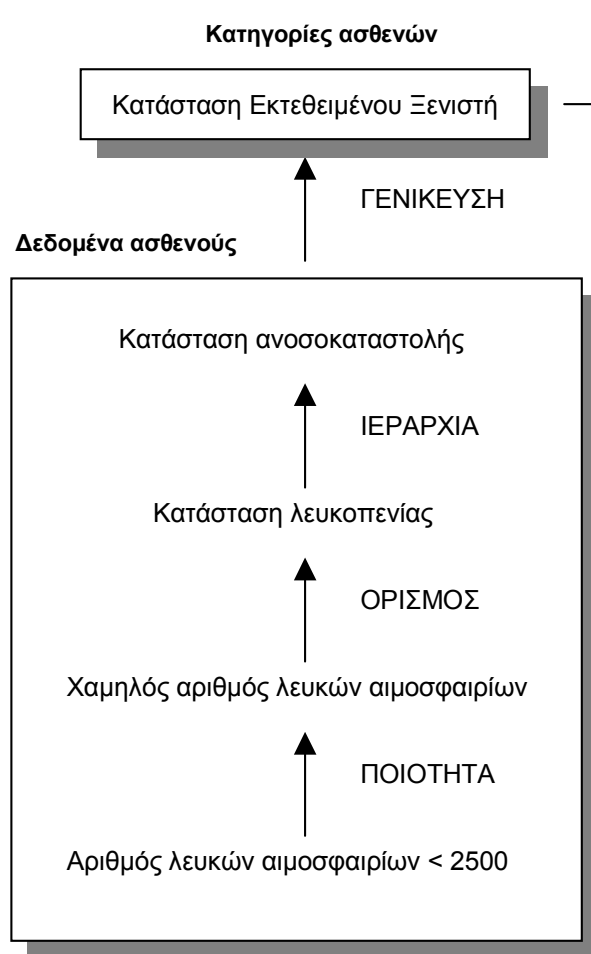
- ❖ Οι κανόνες που περιέχουν τις κύριες παραμέτρους εκτελούνται πριν από τους υπόλοιπους.
- ❖ Πολλοί από τους συμπερασμούς στο MYCIN είναι αβέβαιοι.
  - ❑ Συλλέγονται πληροφορίες από όλους τους σχετικούς κανόνες.
  - ❑ Η βεβαιότητά τους συνδυάζεται για να εξαχθεί η τελική βεβαιότητα κάποιου συμπεράσματος.
  - ❑ Αν κάποιος κανόνας έχει βεβαιότητα 1.0 τότε χρησιμοποιείται μόνο αυτός για την εξαγωγή συμπεράσματος.
  - ❑ Αν κάποιο συμπέρασμα εξαχθεί με βεβαιότητα μεταξύ -0.2 και $+0.2$, τότε θεωρείται ότι δεν εξήχθη καθόλου (αυθαίρετη παραδοχή).
  - ❑ Αν κάποια από τις συνθήκες ενός κανόνα είναι από την αρχή σίγουρα ψευδής (βεβαιότητα -1.0), τότε ο κανόνας αυτός δεν εξετάζεται καθόλου.
  - ❑ Αν κάποια παράμετρος εξαχθεί με απόλυτη βεβαιότητα (1.0), τότε προηγούνται οι κανόνες που έχουν αυτήν την παράμετρο στη συνθήκη τους.

Κατηγοριοποίηση στο MYCIN

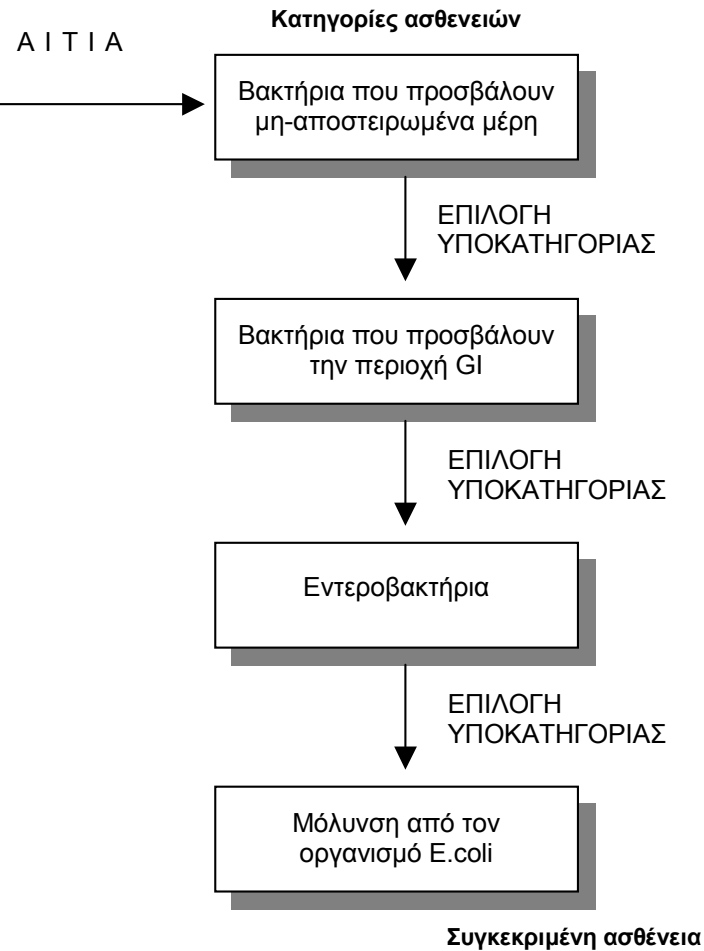
- ❖ Χρησιμοποιεί μέθοδο κατηγοριοποίησης που είναι πιο κοντά στην K3.
    - ❑ Το σύστημα οδηγείται από τις λύσεις προς τα δεδομένα.
    - ❑ Χρησιμοποιεί δένδροειδή ιεράρχηση των υπο-στόχων.
    - ❑ Το MYCIN χρησιμοποιεί πρώτα σε βάθος αναζήτηση (ενώ η K3 πρώτα σε πλάτος).
  - ❖ Παράδειγμα κανόνα:
    - IF   A complete blood count is available AND
          The white blood count is less than 2500/cm³
    - THEN   The following bacteria might be causing infection:
          E.coli (0.75), Pseudomonas (0.5), Pneumonia (0.5)
  - ❑ Η πρώτη σειρά του κανόνα αποτρέπει τη χρήση του στην περίπτωση που δεν είναι διαθέσιμα τα αποτελέσματα της εξέτασης του αίματος.
  - ❑ Αν δεν υπήρχε, το δεύτερο μέρος θα ζητούσε αυτά τα δεδομένα από το χρήστη.
  - ❑ Το τρίτο μέρος προσδιορίζει πιθανές υποψήφιες λύσεις.
- ❖ Βασικά στάδια κατηγοριοποίησης:
  - ❑ Χρησιμοποιούνται οι σχέσεις **γενίκευσης**, για να βρεθεί μία γενική κατηγορία ασθενούς για την οποία μπορεί να βρει μία πιθανή **αιτία** (ασθένεια).
  - ❑ Η γενική κατηγορία γίνεται ολοένα και πιο συγκεκριμένη, **επιλέγοντας υποκατηγορίες** της αρχικής ασθένειας από την ιεραρχία των μικροβίων.

Βασικά Στάδια Κατηγοριοποίησης στο ΜΥCIN

Χώρος Δεδομένων

Χώρος Κατηγοριών-Λύσεων

Μελέτη Περίπτωσης - Το Σύστημα PROSPECTOR

- ❖ Έμπειρο σύστημα για την αξιολόγηση γεωλογικών δεδομένων
  - ❑ Καθορισμός πιθανότητα ύπαρξης αξιόλογων ορυκτών κοιτασμάτων σε μια περιοχή
- ❖ Χρησιμοποιήθηκε πειραματικά μόνο 1 φορά,
  - ❑ Προέβλεψε την ύπαρξη ορυκτού κοιτάσματος μολυβδαίνιου
- ❖ Λειτουργία
  - ❑ Δέχεται παρατηρήσεις (δεδομένα) και κάνει ερωτήσεις για την πιθανή ύπαρξη χρήσιμου αποθέματος
  - ❑ Αν η πιθανότητα είναι καλή, εμφανίζει γραφική απεικόνιση των πιθανών σημείων γεώτρησης
- ❖ Η γνώση αναπαριστάται με:
  - ❑ **Σημασιολογικά δίκτυα:** Αναπαριστούν γεωλογικές γνώσεις
  - ❑ **Δίκτυα Συμπερασμού:** Αναπαριστούν τους κανόνες

Σημασιολογικά Δίκτυα

❖ Αναπαριστούν γεωλογικές γνώσεις.

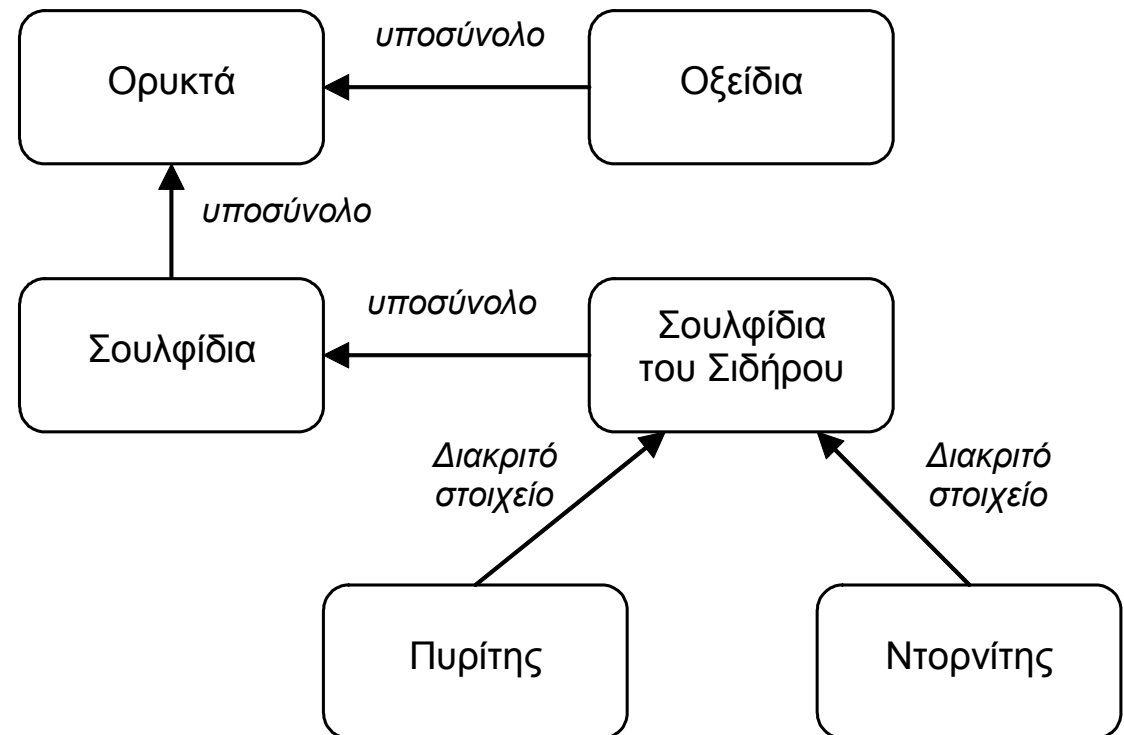
❖ Χρήσεις:

□ Εξαγωγή συμπερασμάτων

- Π.χ., αν υπάρχουν πυρίτες στην περιοχή, τότε υπάρχει θειούχος σίδηρος και θειούχες ενώσεις

□ Έλεγχος πληροφοριών που δίνει ο χρήστης

- Π.χ., αν δεν υπάρχουν θειούχα κοιτάσματα στην περιοχή δεν μπορούν να υπάρχουν και πυρίτες.

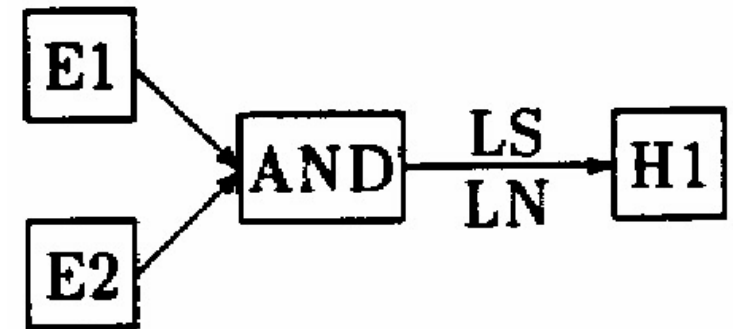
Δίκτυα Συμπερασμού

❖ Αναπαριστούν τους κανόνες.

- ❑ Υπάρχει ένα δίκτυο για κάθε ορυκτό.
- ❑ Τα τόξα αναπαριστούν τη συνεπαγωγή ενώ οι κόμβοι τις λογικές πράξεις AND/OR
- ❑ Κάθε κόμβος έχει μια προϋπάρχουσα πιθανότητα
- ❑ Με τη **λογική επάρκεια (LS)** και **αναγκαιότητα (LN)** η πιθανότητα κάθε κόμβου μεταβάλλεται, λόγω της παρουσίας άλλων πληροφοριών

❖ Οι πιθανότητες και τα μεγέθη LS, LN παρέχονται από τους ειδικούς-γεωλόγους

- ❑ Υποκειμενικότητα - Πιθανότητα σφάλματος.
- ❑ Ο τρόπος δόμησης της γνώσης και της αβεβαιότητας είναι κατάλληλος μόνο για μικρό αριθμό δικτύων (15 δίκτυα, 150 κανόνες)

Λογική Επάρκεια και Λογική Αναγκαιότητα

❖ Λογική Επάρκεια (Logical Sufficiency – LS)

- ❑ Πόσο πιθανότερο είναι να συνδεθεί ένα γεγονός E με την αλήθεια ενός υποθετικού συμπεράσματος H , παρά με την άρνηση του H (συμβολίζεται $\neg H$)

$$LS = \frac{P(E | H)}{P(E | \neg H)}$$

❖ Λογική Αναγκαιότητα (Logical Necessity – LN)

- ❑ Πόσο πιθανότερο είναι να συνδεθεί η απουσία ενός γεγονότος E με την αλήθεια του υποθετικού συμπεράσματος H παρά με την άρνηση του H

$$LN = \frac{P(\neg E | H)}{P(\neg E | \neg H)}$$

Έλεγχος Εκτέλεσης στο PROSPECTOR

- ❖ **Εισαγωγή Δεδομένων:** Ο χρήστης παραθέτει ένα σύνολο παρατηρήσεων.
  - ❑ Κάθε πληροφορία συνοδεύεται από μία τιμή από -5 έως 5
  - ❑ Υπολογίζεται η πιθανότητα ύπαρξης της παρατήρησης E , βάσει των παρατηρήσεων E' του χρήστη
  - ❑ $-5 \rightarrow P(E|E')=0$: το E δεν υπάρχει βάσει των παρατηρήσεων του χρήστη.
  - ❑ $0 \rightarrow P(E|E')=P(E)$: Οι παρατηρήσεις δε μεταβάλλουν τις προϋπάρχουσες πιθανότητες.
  - ❑ $+5 \rightarrow P(E|E')=1$: Το E υπάρχει βάσει των παρατηρήσεων.
- ❖ **Προώθηση Πιθανοτήτων:** Το σύστημα προωθεί στο δίκτυο τις μεταβολές των πιθανοτήτων με **ορθή ακολουθία εκτέλεσης**
  - ❑ Συνεχίζεται έως ότου προκύψει η ύπαρξη ή όχι κάποιου ορυκτού στην περιοχή
  - ❑ Το πιο πιθανό δίκτυο επιλέγεται ως υποψήφιο για την επόμενη φάση
- ❖ **Επιβεβαίωση Υπόθεσης:** Το σύστημα κινείται από το συμπέρασμα προς τις παρατηρήσεις
  - ❑ Η διαδικασία συνεχίζεται έως ότου το σύστημα φθάσει σε τερματικούς κόμβους.

Κατηγοριοποίηση στο PROSPECTOR

- ❖ Χρησιμοποιεί τη μέθοδο κατηγοριοποίησης K4.
  - ❑ Αρχικά οδηγείται από τα δεδομένα του χρήστη σε πιθανές λύσεις.
  - ❑ Μετά προσπαθεί να φτάσει από τις υποψήφιες λύσεις σε δεδομένα που τις στηρίζουν
- ❖ Χρησιμοποιεί ενδιάμεσες υποθέσεις στην κατηγοριοποίηση.
  - ❑ Περιοχή που βρίσκεται κάποιο πέτρωμα, ηλικία και τρόπος σχηματισμού του, κλπ.

